

הסוציולוגים והכיבוש

יהודה שנהב*

אתחיל במספר עובדות. לאחרונה יצרתי בסיס נתונים הכולל את כל הסוציולוגים אשר נמנו עם המסלול הרגיל בחמש האוניברסיטאות הגדולות בישראל בשנים 2002-2003, על מנת ללמוד על מידת השתתפותם כאינטלקטואלים ציבוריים בפעילות פוליטית נגד הכיבוש. כ"אינטלקטואל ציבורי" הגדרתי מי שהיו לו לפחות שתי הופעות באמצעי התקשורת (טלוויזיה, רדיו, עיתונות) שבהן הוא ביקר את הכיבוש בכללותו, או תופעות ספציפיות יותר, כמו בניית חומת ההפרדה, החיסולים ללא משפט או השירות בשטחים. רק שמונה סוציולוגים (6%) מתוך 133 סוציולוגים ענו על הגדרה מינימלית זו. לאחר מכן בחנתי מדדים נוספים הקשורים בפעילותם של סוציולוגים נגד הכיבוש: השתתפות בפעילות מחאה וחתימה על עצומות. טבלה 1 מציגה את התמונה הבאה:

טבלה 1: פעילותם של סוציולוגים ישראלים במאבק נגד הכיבוש, 2002-2003

השתתפו בפעילות מחאה	חתמו על עצומה אחת	חתמו על שתי עצומות
מספר	22	24
אחוזים	17	18

N=133

על-פי טבלה 1, רק 17% מן הסוציולוגים בישראל השתתפו בפעילות מחאה כלשהי נגד הכיבוש, בתנועות כמו תעאיוש, יש דין או יש גבול. עוד אנו למדים כי כ-18% מן הסוציולוגים חתמו על עצומה אחת במשך השנתיים הנסקרות, וכי השיעור יורד ל-5% אם נמנה את אלו שחתמו על שתי עצומות לפחות באותה תקופה.

מהם הגורמים אשר יכולים להסביר את מה שאני מכנה כשיעור נמוך ומטריד של סוציולוגים המגיבים בפומבי על סוגיות מוסריות ופוליטיות? בספרו *Public Intellectuals* כותב ריצ'ארד פוזנר כי מוסד הקביעות הופך את הקריירה האקדמית למוסד בטוח ונוח המייצר אדישות כלפי שאלות מוסריות (Posner, 2001). פוזנר צודק, ובהקשר הישראלי אף ניתן לציין את תלונותיהם של חברי סגל צעירים כי הם חוששים שהבעת עמדה פומבית תזיק לתהליך קידומם, מה שמוביל אותם בסופו של דבר לצנזורה עצמית. מסע הפחדה

* החוג לסוציולוגיה ואתרופולוגיה, אוניברסיטת תל-אביב. תודה לרייב גיליס על הערותיה על גרסה קודמת.

ישיר או עקיף מתנהל במקביל בתוככי האוניברסיטה ומחוצה לה. ב־31 במרץ 2004, למשל, קיבל נשיא אוניברסיטת בן־גוריון מכתב בן שישה עמודים מארגון ציוני אמריקה (*Zionist Organization of America*) בו נכתב בין השאר:

אנו כותבים על מנת להביע את דאגתנו מפעילותו המתלהמת האנטי־ישראלית של אחד המרצים שלך ד"ר ניב גורדון. מבדיקה של פרסומיו עולה כי אינו מביע סימפטיה כלפי הקרבנות הישראלים של הטרור, או כלפי המאמצים שישאל משקיעה בהגנה על אזרחיה. הוא כינה את ישראל 'מדינה פשיסטית' ו'מדינת טרור', והשווה בין ישראל למדיניות האפרטהייד בדרום אפריקה. [ניב גורדון] גם תמך בחרם על ישראל, בזמן שישאל נאבקת על קיומה הכלכלי ... אנו מודאגים מכך שלמרות הבזו שהוא רוחש לישראל כמולדת העם היהודי, ד"ר גורדון ממשיך להיות מועסק באוניברסיטה שנקראת על שמו של אחד מאבות הציונות ... אנו מתכוונים לידע את חברי ארגונינו – רבים נדבנים של אוניברסיטת בן־גוריון – בעניין זה ובעניין מעמדו באוניברסיטה....

באפריל 2004 ביקשה שרת החינוך דאז, לימור לבנת, מן היועץ המשפטי לממשלה לבדוק את האפשרות להגיש תביעה נגד מרצים מן האוניברסיטה העברית על שתמכו בזכות הסירוב של חיילים לשרת בשטחים. באותה עת היא גם קראה למנות ועדה, בראשותו של שופט בדימוס, שתחקור מדוע ביום הזיכרון לשואה אפשר נשיא מכללת דוד ילין לסטודנטים ערבים לעמוד דקה בדומיה לזכר הקרבנות הפלסטינים שנהרגו על־ידי חיילים ישראלים. במכתב נוסף לנשיא אוניברסיטת בן־גוריון כתבה לבנת שהיא מתכוונת להחרים את האוניברסיטה ואת חבר הנאמנים שלה, כל עוד פרופ' לב גרינברג, סוציולוג ישראלי שכותב באופן קבוע נגד הכיבוש, ימשיך להיות חבר בסגל האוניברסיטה. בהקשר זה אמר לורד ג'ורג' ויידנפלד, יו"ר חבר הנאמנים באוניברסיטת בן־גוריון ואחד מן הפילנתרופים הגדולים של יהדות בריטניה, לעיתונאי ישראלי כי אף שאין המדינה צריכה להתערב בענייני האוניברסיטה, הוא חרד מן העובדה שזו האחרונה מאפשרת הפצת דעות כמו אלו של לב גרינברג.

אין בידי נתונים על חברי סגל שקידומם עוכב בשל הבעת עמדות פוליטיות, אולם דוגמאות אלו מצביעות על התרבות הארגונית באוניברסיטאות בישראל, במיוחד לאחר יישום דוח מלץ ושינוי ההיררכיה הארגונית בהן. עם זאת, הסבר ההפחדה הוא בעייתי, שכן הוא מבוסס על הנחה שחברי הסגל מעוניינים להשמיע את קולם אלא שהפחד משתיק אותם. הנחה זו אינה מבוססת דייה. חברי סגל רבים הפנימו את העמדה שאל להם להיות מעורבים בנושאים פוליטיים ומוסריים כבדי משקל, מכיוון שמעורבות כזו פוגעת בניטרליות האקדמית שלהם. רבים גם משתמשים באידאולוגיה של ניטרליות אקדמית על מנת לברל את עצמם מסוציולוגים המגדירים עצמם אינטלקטואלים ציבוריים, ועל מנת להצדיק את העובדה שהם אינם מעורבים בשאלות מוסריות ופוליטיות.

אין זו תופעה יוצאת דופן. בסוף המאה ה־19, למשל, עמדו סוציולוגים בגרמניה בפני איום של סגירת המחלקות לסוציולוגיה. מתוך רצון ליצור לעצמם בסיס לגיטימי בעיני השלטון, התנערו הסוציולוגים משלושת המאבקים הפוליטיים הגדולים של אותה תקופה: הסוציאליזם, הפמיניזם והמאבק נגד היגיינה גזעית (אוגניקה). על רקע זאת, בעיצומו של

מאבק להישרדות באוניברסיטאות הגרמניות, התגבשה רטוריקה של אובייקטיוויות, שתאמה את העמדה הפוזיטיוויסטית הקלסית. כך אמר פרדיננד טניס (Tonnies), אחד מבכירי הסוציולוגים הגרמנים באותה תקופה:

כסוציולוגים אנו לא בעד ולא נגד סוציאליזם, לא בעד ולא נגד הרחבת זכויות הנשים, לא בעד ולא נגד העירוב של הגזע האנושי. בכל אחת מן הסוגיות הללו אנו מוצאים שאלות למחקר אמפירי, אשר אינו עוסק בשאלות של תמיכה או אי תמיכה ברעיונות או בתנועות חברתיות (Proctor, 1991).

התנערות מעיסוק בערכים, פוליטיקה ומוסר מנחה את עמדתם של סוציולוגים המרגישים כמצויים במצור. אם הסוציולוגים נמנעים מלהביע את עמדתם בפומבי, אשאל שאלה הקשורה לתכני העבודה האקדמית עצמה: עד כמה הסוציולוגים מגדירים את הכיבוש כפרדיגמה רלוונטית לעבודתם המחקרית, כלומר לא כשאלה פוליטית-מוסרית אלא כתופעה סוציולוגית. הפעם התוצאות עגומות אף יותר, כפי שמעידה טבלה 2.

טבלה 2: הכיבוש כפרדיגמה של מחקר והוראה, 2002-2003

מחקר קורס על הכיבוש	מחקר ישיר על הכיבוש	מחקר עקיף על הכיבוש*
מספר	2	6
אחוזים	1.5	4
		10

* מחקר ישיר מוגדר ככזה אם הכיבוש מופיע בו כתופעה מוסברת, או אם הכיבוש נוכח כפרדיגמת-על שבמסגרתה נבחנת תופעה אחרת. מחקר עקיף מוגדר ככזה אם הוא עוסק בסוגיות סוציולוגיות כלליות ומשתמש בכיבוש כגורם מסביר.

N=133

כפי שעולה מן הטבלה, רוב הסוציולוגים בישראל מתעלמים כמעט לגמרי מן הכיבוש כפרדיגמת עבודה רלוונטית. ממצא זה מעורר סימני שאלה מטרידים בנוגע לסדר העדיפויות של הסוציולוגיה, לאור מרכזיותו של הכיבוש והדומיננטיות שלו בכל תחומי החברה בישראל.

הסבר אפשרי להתעלמות זו יכול להיות קשור להרכב אנשי הסגל באוניברסיטאות. תמונת ההתפלגות של חברי הסגל במחלקות לסוציולוגיה כמעט שערורייתית, והיא מוטיב משמעותית מבחינה לאומית, אתנית ומגדרית. שיעור הפלסטינים בקרב הסוציולוגים הינו כמעט אפסי, שיעור המזרחים נמוך עד מאוד (כ-10% בלבד), ושיעור הנשים (כ-30%) נמוך באופן משמעותי משיעורן באוכלוסייה, כפי שמראה טבלה 3.

טבלה 3 : התפלגות חברי הסגל במחלקות לסוציולוגיה באוניברסיטאות, 2002-2003

אוניברסיטה	סה"כ חברי סגל	פלסטינים*	נשים מזרחיות	גברים מזרחים	נשים אשכנזיות	גברים אשכנזים
תל-אביב	29	1	1	3	6	18
עברית	35	0	2	1	8	24
חיפה	29	1	1	1	8	18
בן-גוריון	16	0	1	2	5	8
בר-אילן	24	0	1	1	8	14
סה"כ	133	2	6	8	35	82
אחוזים		1.5	4.5	6	26	63

* שני הפלסטינים הם גברים.

אינני בא לטעון לקשר חד-חד ערכי בין זהות אתנית-לאומית-מגדרית לסדר יום, אולם אין ספק שחלק מן ההתעלמות מן הכיבוש כפרדיגמת עבודה ניתן לייחס לעובדה שבישראל היו בשנת 2003 רק שני סוציולוגים פלסטינים. ניתן לשער כי לו היה ייצוג מתאים לפלסטינים, שיעור המחקר על הכיבוש ומאפייניו היה גבוה יותר. שני גורמים נוספים יכולים להסביר את התוצאות: עיוורון ליברלי ותלות בפרדיגמות מחקר מן הסוציולוגיה האמריקנית.

עיוורון ליברלי

בתחילת שנות ה-90 התחילה להתגבש בסוציולוגיה האופציה הקולוניאלית או הפוסטקולוניאלית שהייתה יכולה לשמש פרדיגמת-על לחקר הכיבוש (בעיקר עבודותיהם של אבישי ארליך, גרשון שפיר, ברוך קימרלינג ואורי רם). אולם באותה עת ממש קיבלו על עצמם חוקרים את הנחות היסוד של הסכמי אוסלו ואת האפיסטמולוגיה שלהן המבוססת על הפתרון של שתי מדינות לשני עמים. אף-על-פי שחלפו כבר ארבעים שנה מאז אותה מלחמה, הגבולות המדומיינים של ישראל, כפי שהם משורטטים בסוציולוגיה, נותרו בעיניהם גבולות ה-4 ביוני 1967. זוהי תפיסה סלחנית ומקוטעת של ההיסטוריה, אשר רואה בכיבושים שלאחר 1967 ובהתנחלויות בגדה המערבית מצב זמני ומקור כל הרעות. גישה זו באה לידי ביטוי גם במה שאפשר לכנות "הנוסטלגיה החדשה", מעין תפיסת רטרור המבטאת געגוע ל"ישראל היפה" של לפני 1967, מעין תור זהב של מדיניות נוסח העולם המערבי "התקני". עמדה זו, אשר ניוונה את נקודת המבט של הסוציולוגיה הביקורתית, מתכחשת לכך שפרדיגמת הכיבוש הייתה ועודנה מעוגנת במנגנונים פנימיים של הציונות עצמה, כמעט בכל גרסאותיה. גרסאות אלה מטשטשות את העובדה שהכיבוש הטריטוריאלי לא החל בשנת 1967, וכי הוא אינו מופנה רק החוצה אלא גם פנימה, אל המרחב המדינתי, שגם אם אין בו אלימות צבאית הרי שמופעלת בו אלימות אחרת: אדמיניסטרטיווית או משטרתית. די

להתבונן באופן שבו המדינה שולטת במאגר הקרקעות שלה ובאופן הקצאתם על-ידי מנהל המקרקעין ועל-ידי גופים יהודים על-מדינתיים, כמו הסוכנות או הקרן הקיימת. כמו כן המועצות האזוריות מהוות מנגנון אימפריאלי של השליטה היהודית במרחב וכלי מדינתי להדרתם של לא-יהודים. כל אלה מתקיימים בתוך הקו הירוק, לא רק מחוצה לו. התשוקה הישראלית לקרקע, היעדרם של גבולות קבועים, הכשרתן של ההתנחלויות, הקמת מכללות בשטחים, מחיקתו של הקו הירוק מספרי הלימוד ודיכוי הלאומיות הפלסטינית הן בגדה המערבית והן בתוך ישראל עצמה – כל אלה אינם מקריים וצריכים להיחקר בכפיפה אחת. הם מלמדים על כך שהכיבוש אינו גחמה של רגע, אלא הוא חלק מחזון פוליטי-אולוגי שהתממש באופן נסיבתי ומקרי בשנת 1967.

אני מבקש להדגיש שאיני טוען לזהות מוחלטת בין המנגנונים שמופעלים מעבר לקו הירוק לבין אלה המופעלים בתוך הקו הירוק, אלא שיש לבחון אותם תוך עמידה על הדומה והשונה ביניהם (שנהב, 2006, עמ' 12-21). עוד אני מבקש לטעון, שבשל סיבות אלה המושג "כיבוש", השגור בשיח הפוליטי, הוא מושג מתעתע. בעקבות החוק הבין-לאומי קבעה האגודה לזכויות האזרח כי "כיבוש הינו מצב שבו בעקבות פעולה לוחמנית נשאת השליטה על השטח בידי צבא זר. מדובר במצב המוגדר מעצם טבעו כמצב זמני, שצריך לבוא לידי סיום בהסדרת מעמדו של השטח במסגרת הסכם שלום, אשר יביא לסיומה של המלחמה" (מעוז, 2007). המושג "כיבוש" מניח מדינה עם גבולות ברורים וריבונות רציפה וכיבוש שאפשר לתחמו באופן ברור על פי החוק הבין-לאומי. תחת זאת אנו מוצאים ריבונות מחוררת, גבולות עמומים, כיבוש של קבע ותביעות להגדרה עצמית של פלסטינים "בפנים" ו"בחוץ". העובדה הסוציולוגית היא שהמושג "סיום הכיבוש" אינו מתארגן לכדי תמונה ברורה; האם משמעותו חזרה לגבולות 1967? פינוי ההתנחלויות בעוטף ירושלים, מעלה אדומים או אריאל? האם משמעותו המשך דיכוי התביעה של הפלסטינים בישראל לזכויות קיבוציות? ברור הוא שהמושג הליברלי של "מדינה יהודית ודמוקרטית" נכשל כישלון חרוץ בהכלת כל אלה. למרות זאת הסוציולוגים בישראל, רובם בעלי כוונות טובות, מקווים עדיין שהכיבוש ייעלם כלא היה, ומתעקשים לדמיין את ישראל בגבולות 1967. באופן פרדוקסלי עמדה זו גורמת לסוציולוגים להכחיש את היותה של "ישראל הגדולה" חלק בלתי נפרד מן המציאות הפוליטית והסוציולוגית.²

תלות בפרדיגמות מחקר מן הסוציולוגיה האמריקאית

זה שנים שמטרידה אותי העובדה שהסוציולוגיה הישראלית משמשת כקבלנית משנה של פרדיגמות מחקר אמריקאיות, לעתים בעלות דמיון מועט בלבד לנסיבות החיים שלנו.³ המחיר שהסוציולוגים משלמים על שאיפתם להיות כמו-אוניוורסלים מתבטא בטשטוש

2 לב גרינברג (1999) כבר כתב על הזיקה בין החוץ לפנים באמצעות מושג הדמוקרטיה. הוא גורס שקיים קשר בין חוסר הדמוקרטיה בשליטה הצבאית על הפלסטינים בשטחים לבין מגבלות הדמוקרטיה בפנים. הוא גם השתמש במושגים "דמוקרטיה מדומיינת" ו"גבולות מדומיינים".

3 לסקירה ראו: שנהב, 2000.

הדקויות של התרבות והפוליטיקה המקומית. סוציולוגים ישראלים רבים עשו את לימודיהם בארה"ב, והשתמשו בחומרים אמפיריים אמריקאים (לרבות החתום על טקסט זה) במהלך הקריירה שלהם. סוציולוגים ישראלים מסוימים אף טוענים בגאווה כי מעולם לא כתבו מאמר סוציולוגי בעברית. מצב זה מוביל בהכרח לניכור מן ההקשר הישראלי. היבוא הלא ביקורתי של פרדיגמות מחקר אמריקאיות להבנת החברה בישראל הוא תופעה ממוסדת המלווה בבעיות אפיסטמולוגיות, אידאולוגיות ומוסריות שיש לתת עליהן את הדעת. מאמר רפלקסיבי של גדעון קונדה משרטט את התהליך שהיה עליו לעבור כדי לפרסם בכתב עת מרכזי בארה"ב מחקר שעשה על קציני מבחן בישראל. הוא מדגיש את העובדה שלצורך זאת הוא נדרש לעקר את החומר מן ההקשר המקומי ומן "הפוליטי". בכנות רבה הוא מדגים כיצד הוא עצמו סינן את ממצאיו ופירש אותם באופן סלקטיבי על מנת שיוכל לתאר את נחקריו בכלים המקובלים והמובנים בכל מטרופולין מערבי, יהיה זה ניו-יורק, שיקגו או לונדון. לאה שמגר-הנדלמן, למשל, בחנה 450 פריטים ביבליוגרפיים על "המשפחה הישראלית". אף היא מדגימה בשיטתיות את הקשיים שחוקרים נתקלים בהם בבואם לפרסם מאמרים מקומיים בספרות האמריקאית ואת הצורך שלהם להשתמש במסגרות תאורטיות מוכנות (ready made) שפותחו בסוציולוגיה האמריקאית.

שאלות פוליטיות ומוסריות היוו מאז ומתמיד "סדין אדום" בעבור העשייה המדעית והאינטלקטואלית. כשניסח את הקשר בין מדע לפוליטיקה, טען מקס ובר כי רק באמצעות הפרדת רשויות ביניהן תיתכן אובייקטיביות מדעית. אנשי מדעי חברה הזדהו עם עמדה זו של ובר, משום שהאמינו כי הוא מבקש להגן עליהם מפני הפוליטיקאים. ובר אמנם התכוון לזה, אולם לא פחות מכך הוא ביקש להגן על הפוליטיקה והמוסר מפני עמדתם הטכנוקרטית של מדענים. במקביל, וכחמשך לוובר, אני מבקש לטעון כי יש להגן על המוסר מפני הניטרליות של הסוציולוגיה. "הניטרליות" או "האובייקטיביות המדעית" מותירה את האינטלקטואלים ואת המדענים מחוץ למעגל הדיון בשאלות החשובות של התקופה. האובייקטיביות הנקנית במחיר של הפרדה מוחלטת בין הרשויות, הופכת, בניסוחו של תיאודור אדורנו, ל"מיסת סדום של ההכרה". כאשר מדעני החברה ויתרו על שאלות פוליטיות ומוסריות, הם הותירו מחוץ לתחום טריטוריה שלמה של סוגיות חשובות ביותר הנוגעות במהותו של הקיום האנושי. אנשי רוח, מדעני חברה, אינטלקטואלים בפוטנציה, חייבים לצאת מדי פעם משדה עשייתם המסוים ולהתמודד עם השאלות הפוליטיות והמוסריות הגדולות של התקופה. אני מניח כעת בצד את הסכנה האמיתית כשלעצמה הנשקפת לעשייה המדעית מן הספרה הפוליטית (סוגיית החופש האקדמי מחייבת דיון בפני עצמו), ומבקש להתרכז דווקא בסכנה האורבת לפוליטיקה מאי השתתפותם של האינטלקטואלים בשיח הציבורי. אם נוותר על העיסוק בשאלות פוליטיות של ימינו נוותר בסופו של דבר גם על סדר היום האינטלקטואלי שלנו. איני קורא כאן לפוליטיזציה וולגרית של העיסוק האקדמי, המדעי או האמנותי. אדרבא, אני קורא לאקדמאים, למדענים או לאנשי אמנות (במאים, ציירים, פסלים ואחרים) לאמץ לפחות את הגרסה הליברלית של ובר ולמלא את תפקידם כאינטלקטואלים מבלי להפוך את עבודתם לפוליטית במובהק. עליפי הפרשנות שלי את ובר, יש לקבל את הנוסחה המינימליסטית, לפיה עמדת הניטרליות תישמר בתוך העבודה המחקרית, אולם בה בעת תאפשר לסוציולוגים להביע את דעתם בשאלות מוסריות כאינטלקטואלים.

כאן אני מתבקש לשאלה מיהו אינטלקטואל. על-פי הגדרות קונוונציונליות (כמו של ג'וליאן בנדה או לואיס קוזר), אפשר לזהות אינטלקטואלים דרך עשייתם השגרתית, כלומר לבדוק אם הם מייצרים ומפיצים סמלים תרבותיים. עם כל ההיגיון שבהגדרה א-פירורית זו, היא אינה מניחה דבר לגבי מעורבות בשדה המוסרי והפוליטי. אני מבקש להגדיר אינטלקטואל באופן שונה: לא כפוזיציה אלא כמעשה. אינטלקטואל לפי הגדרתי הוא מי שיש לו סטטוס בשדה אחד (ספרות, אקדמיה, שירה, משפט, פיזיקה), אבל מתייצב ומביע את עמדתו בשדה אחר – הפוליטי והמוסרי. אינטלקטואל הוא אדם הממיר את ההון הסימבולי שצבר בשדה הפעולה שלו (ספרות, אקדמיה, פיזיקה, משפט, תאטרון, ייצוג עובדים, שירות ציבורי, עיתונות וכד') כדי לבטא את עמדתו במישור הפוליטי או המוסרי. כדי "לייצר" את עצמו כאינטלקטואל הוא צריך להיות מסוגל לחצות את השדה שלו, לעזוב את הווקטורים המוכרים בשדה שבו הוא פועל מתוך שגרה, ולשוטט בשדות אחרים, מכוח ההון הסימבולי שעומד לרשותו. הוא אינטלקטואל לא בשל היותו בעל סמכות בשדה הפוליטי, אלא בשל ההון הסימבולי שצבר בשדה אחר. משום כך גם אין הוא מחויב בדין וחשבון או בתכלית אינסטרומנטלית כלשהי בשדה הפוליטי. אינטלקטואל "אמיתי" הוא טיפוס של משוטט, מאבחן, מתריס. בהקשר זה ניתן לראות בוולטר בנימין כמי שמילא תפקיד של אינטלקטואל הנמצא במצב של שוטטות וגלות מתמדת, וכפי שהגדיר זאת ג'ורג' אורוול בהקשר של מלחמת האזרחים בספרד, האינטלקטואל חייב לעזוב את "העריסה החמה של הקונצנזוס הלאומי". כמו כל הגדרה גם הגדרה זו היא טאוטולוגית. אנו נדע להגדיר אינטלקטואל רק לאחר שעשה מעשה והחל להביע את עמדותיו הביקורתיות בשדה המוסרי והפוליטי. הגדרה זו שומרת במידה מסוימת הן על מיקומו והן על מקומו של האינטלקטואל בשדה שבו הוא פועל. אם הוא פיזיקאי או סוציולוג, אין מצפים ממנו שיגרום לפוליטיזציה של שדה הפיזיקה או הסוציולוגיה. גם כשהוא פיזיקאי מפורסם החותם על עצומה נגד מבצעי הפשע בדיר-יאסין – כפי שעשה זאת אלברט איינשטיין בזמנו (יחד עם מספר אינטלקטואלים אחרים, כמו הפילוסופית חנה ארנדט, הבלשן זליג הריס, או המתמטיקאית ברוריה קאופמן) – נשמר קו הפרדה חד בין שדה הפעולה השגרתית שלו (פיזיקה) לבין השדה הפוליטי והמוסרי שאליו היגר לרגע קצר או ארוך.⁴ הסוציולוגיה עצמה העמידה דורות של אינטלקטואלים מן הסוג הזה כמו ס.ר. מילס, תאודור אדורנו, אלז'ה גולדנר, זיגמונט באומן או מיכאל בוראווי. העובדה שהסוציולוגיה בישראל הצמיחה סוציולוגים כה מעטים המשמיעים את קולם בשאלות מוסר (כ-6%) מדאיגה עד מאוד.

4 אין פירוש הדבר שלשדות השגרתיים שבהם עוסק האינטלקטואל אין היבט מוסרי. אין שדה החף מהשפעה מוסרית ופוליטית כלשהי, אלא ששדות אלה לא עברו בהכרח פוליטיזציה. להרחבה בעניין זה ראו: שנהב, 2006.

מקורות

- גרינברג, ל' (1999). דמוקרטיה מדומיינת בישראל. סוציולוגיה ישראלית, ב(1), 209-240.
 מעוז, א' (2007). שלא יטיפו לנו. הארץ. 18 יוני, ב'2.
 שנהב, י' (2000). האם קיימת סוציולוגיה ישראלית? סוציולוגיה ישראלית, ב(2), 675-681.
 שנהב, י' (2001). הקו האדום של הקו הירוק. בתוך: ע' אופיר (עורך), זמן אמת: אינתיפאדת אל-אקצה והשמאל הישראלי (עמ' 205-212). ירושלים: כתר.
 שנהב, י' (2006). הכיבוש אינו עוצר במחסום. בתוך: מנוחין י' (עורך), כיבוש וסירוב (עמ' 12-21), ירושלים: ספרי נובמבר.
 שנהב, י' (2006). הפוליטי מתעניין כך: אינטלקטואלים, כוח ופוליטיקה. בתוך: ח' הרצוג וכו' להד (עורכות), יודעים ושותקים – מנגנוני השתקה והכחשה בחברה הישראלית (עמ' 168-178). ירושלים ותל-אביב: מכון ון ליר והקיבוץ המאוחד.

- Posner, R. (2001). *Public intellectuals: A study of decline*. Cambridge: Harvard University Press.
 Proctor, R. (1991). Value free science? Purity and power in modern knowledge (p. 92). Harvard: Harvard University Press.